سیر الاولیا

در احوال و ملفوظات مشایخ چشت

سید محمد بن مبارک علوی کرمانی (متوفی ۷۷۰)

مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان

مؤسسه انتشارات اسلامی لاهور

سِیَرُ الاولیاء

در احوال و ملفوظاتِ مشایخِ چشت

سیّد محمّد بن مُبارک علوی کِرمانی (المتوفیٰ ۷۷۰ھ)
معروف بہ "میر خورد"، مُرید سلطان المشایخ خواجہ نظام الدّین اولیاؒ

مرکزِ تحقیقات فارسی ایران و پاکستان

مؤسّسہ انتشاراتِ اسلامی ○ لاہور

مختصات این کتاب

نام کتاب : سیر الاولیاء فی محبة الحق جلّ و علاء

مصنف : سید محمد بن مبارک علوی کرمانی معروف به میر خورد

سخن مدیر : دکتر مهدی غروی مدیر مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان، اسلام آباد

پیشگفتار : سید عارف نوشاہی با راهنمائی و همکاری مدیر مرکز تحقیقات فارسی

به کوشش و اهتمام : محمد ارشد قریشی ، مدیر موسسهٔ انتشارات اسلامی ، لاهور

ناشرین : مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان ـــ اسلام آباد

موسسهٔ انتشارات اسلامی ، این ۲۴۹، سمن آباد ، لاهور

چاپ : چاپخانهٔ معارف ـــ شارع گنج بخش ، لاهور

تعداد : ۱۰۰۰ مجلد

قطع و صفحه : ۲۳×۱۴ سانتیمتر ـــ ۶۱۴ صفحه

کاغذ : ۵۴ گرمی سفید ؛ ۷۰ گرامی آفت

خوشنویسی : عنوانها ، سید انور حسین نفیس رقم ، لاهور ـــ کاتب متن اصلی ، سید عبداللطیف ، دہلی

صحافی و تجلید : موسسهٔ انتشارات اسلامی ، لاهور

تاریخ چاپ و نشر : بر مبنای چاپ قدیم (۱۳۰۲ هـ / ۱۸۸۵ م)

برابر با ۱۳۹۸ هجری قمری و ۱۹۷۸ میلادی

محل فروش : المعارف ، شارع گنج بخش ، لاهور

بها : ۵۴ روپیه ، پاکستان

بنام خداوند بخشنده مهربان

هزار سال است که زبان فارسی در سرزمینی که امروز پاکستان خوانده می شود خانهٔ دیگری یافته است و هزاران نویسنده و شاعر و هنرمند متاثر از فرهنگ ایرانی درین سرزمین ظهور کرده‌اند • زبان فارسی زبان صوفیان و عارفان و مرشدان شبه قاره نیز بوده و هست و این بزرگواران آثاری گرانقدر از خود بیادگار گذاشته‌اند که برخی ازان به چاپ رسیده است وبسیاری ازان هنوز در گوشه و کنار کتابخانه‌ها در انتظار نشسته‌اند که از خطر انهدام و گمنامی رهایی یابند • مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان با خود یاری همین عاشقان دانش وبینش کمر همت بسته است که هم آن نسخ خطی کمیاب را تصحیح وتنقیح وبه چاپ رساند وهم از چاپهای کهن که امروز نایاب است و در حکم نسخ خطی است چاپ جدید ارائه کند وبدین روال در حفظ این میراث فرهنگی مشترک نقشی داشته باشد •

اکنون مرکز ما درین راه گامی دیگر بر می دارد • با همکاری ناشری که با شور وعلاقه به چاپ وانتشار کتابهای نایاب صوفیانه سرگرم است مرحلهٔ جدیدی از چاپ وانتشار را آغاز می کند •

سیر الاولیا • از اسناد مهم مربوط به سرگذشت وگفته‌های مشایخ چشت می‌باشد و در سراسر شبه قاره از حسن قبولی بی‌نظیر برخوردار است • چاپ وانتشار یک متن انتقادی ازین کتاب در شرایط کنونی نه امکان پذیر است ونه مورد نیاز • بنابرین مرکز تحقیقات فارسی پس از بررسی کتاب • تقاضای ناشر را برای مشارکت درکار انتشار وتهیه پیشگفتار پذیرفت وکتاب به مرحله انتشار رسید •

سیرالاولیا چهارمین کتابی است که پس از کشف المحجوب • الاوراد وکلیات بیدل بر مبنای این برنامه منتشر می شود • اگرچه مرکز ما در انتشار لوایح جامی نیز با ناشر اصلی مشارکت گونه‌ای داشته است •

سید مهدی غروی
مدیر مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان ــ اسلام‌آباد

مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان

شماره ---- ۳۲

تصوف و عرفان ---- ۷

مؤسسه انتشارات اسلامی ○ لاهور

شماره ---- ۲۱

نام کتاب حاضر سیر الاولیاء فی محبت الحق جل و علا می باشد که میر خورد در سن پنجاه سالگی به تألیف آن توفیق یافت، در ده باب - این کتاب در شرح احوال بزرگان خاندان چشتیه می باشد- بابهای دهگانه این کتاب بدین شرح اند :

باب اوّل : احوال مشایخ چشتیه از حضرت محمد صلی الله علیه وآله وسلم تا نظام الدین اولیاء .

باب دوّم : احوال خلفای معین الدین سجزی، قطب الدین بختیار کاکی - فریدالدین گنج شکر.

باب سوم : احوال مریدان فریدالدین گنج شکر، خویشاوندان نظام الدین اولیاء و سادات خانوادهٔ خود مؤلف .

باب چهارم : احوال خلفای نظام الدین اولیاء .

باب پنجم : احوال بعضی یاران اعلا که بشرف ارادت و قربت سلطان المشائخ نظام الدین مخصوص و مشرف بوده اند .

باب ششم : فرائض مرشد و مرید .

باب هفتم : ادعیه حضرت فریدالدین و حضرت نظام الدین اولیاء .

باب هشتم : عشق حقیقی و مشاهده حق .

باب نهم : سماع (موسیقی و وجد صوفیان)

باب دهم : سخنان و نامه های حضرت نظام الدین اولیاء .

نسخه های خطی سیر الاولیاء

۱ - کلکته، کتابخانهٔ انجمن آسیائی بنگال، نوشتهٔ ۱۰۴۰ هـ.ق / ۱۶۳۰ م) بخامهٔ عبدالوهاب بن شهابن (رباید شهاب الدین باشد) قنوجی - (فهرست ایوانف زیر شماره ۲۴۳ - ص ۸۷)

۲ - لندن، دیوان هند، بخش فارسی، شماره ۶۲۸ - نوشتهٔ ۱۰۹۳ هـ.ق / ۱۶۸۲ م

۳ - لندن، موزهٔ بریتانیا، شماره OR - ۱۷۴۶ - شامل مجموعه (۵۲ - ۱۴۴) خط نستعلیق، نوشته در حدود ۱۸۵۰ م - مطالب برگزیده دارد - (فهرست ریو - ج ۲ - ص ۹۷۶)

۴ - برلین، شماره ۵۸۶ - باب ششم (باستناد استوری، ج ۱، ص ۹۴۴)

۵ - حیدرآباد دکن، کتابخانهٔ آصفیه - شماره ۹۳۹ - فقط باب نهم، نوشته ۱۲۷۷ هـ ق / ۱۸۶۰ م (فهرست آصفیه - جلد ۱ - ص ۴۴۴) -

سیر الاولیاء نخستین بار در ماه شعبان ۱۳۰۲هـ.ق/۱۸۸۵م بکوشش چرنجی لال در مطبع محب هند دهلی بچاپ رسید - چاپ حاضر از روی همان چاپ افست شده است.

ترجمهٔ اردو آن نیز شده که بسال ۱۹۲۳م در لاهور بطبع رسیده است -

منابع :

۱- ابو یحیی امام خان نوشهروی (مترجم)
نزهة الخواطر و بهجة المسامع والنواظر (ترجمهٔ اردو) بخش دوم.
لاهور، مقبول اکیدمی، باعانت محکمهٔ اوقاف، ۱۹۶۵م -

۲- خلیق احمد نظامی -
تاریخ مشائخ چشت (اردو) اسلام آباد، دار المؤلفین - تاریخ طبع ندارد -

۳- رحمان علی -
تذکرهٔ علمای هند (فارسی - مؤلف بسال ۱۳۰۵هـ.ق) لکهنو، مطبع نولکشور، ۱۳۳۲هـ.ق -

۴- عبدالحق دهلوی، شیخ
اخبار الاخیار فی اسرار الابرار (فارسی. مؤلف بسال ۹۹۹هـ.ق)
گمبت بخش خیرپور (پاکستان) - فاروقی اکیدمی، تاریخ طبع ندارد .

۵- عبدالحی بن فخر الدین حسنی
نزهة الخواطر و بهجة المسامع والنواظر (عربی) حیدرآباد دکن، انتشارات دائرة المعارف العثمانیه، ۱۳۵۰هـ.ق -

۶- علی رضا نقوی، دکتر سید
تذکره نویسی فارسی در هند و پاکستان (فارسی) تهران، انتشارات علمی، ۱۹۶۸م

۷- غلام سرور لاهوری، مفتی
خزینة الاصفیا (فارسی - مؤلف بسال ۱۲۸۰-۸۱هـ.ق) کانپور، مطبع منشی نولکشور، ۱۹۱۴م -

۸- C.A. STORY
PERSIAN LITERATURE
LONDON, LUZAC & CO, I953.

پیشگفتار*

در احوال و آثار سید محمد بن مبارک کرمانی

نام وی محمد[1] و ملقب به میر خورد یا امیر خورد بود[2].

او فرزند مبارک بن محمد بن محمود بود[3] و در دهلی متولد گردید[4]. نیای وی محمد بن محمود از دانشمندان بزرگ و از سادات بود. اصل او از کرمان بوده است. نخست برای بازرگانی به لاهور آمد. از آنجا به اجودهن رفته بپابوسی حضرت فریدالدین گنج شکر[5] مشرف گشت و از لاهور به ملتان که محل سکونت عمش سید احمد بود، رفت. در سالهای بعد هر بار که برای تجارت می آمد اوّل به لاهور می رفت و بعد از آن به اجودهن و از آنجا به ملتان عزیمت می کرد و در هر شهر مدّتی می ماند. محمد بن محمود درین رفت و آمدها با شیخ فریدالدین آشنا و مأنوس گردید و کارش درین علاقمندی به جائی رسید که تجارت را بکلی ترک کرد و بکار حق مشغول گشت و مرید شیخ گنج شکر گردید. بعد از وفات شیخ، بخدمت نظام الدین اولیاء رسید و داخل یاران بزرگ او شد. وی در ۷۱۱ هـ ق / ۱۳۱۱ - ۱۲ م درگذشت و در دهلی مدفون گردید[6].

---

* این پیشگفتار با راهنمائی و همکاری مدیر مرکز توسط سید عارف نوشاهی تدوین و تهیه شده است.

۱- اخبار الاخیار فی اسرار الابرار، ص ۹۷ - خزینة الاصفیا، ج ۱ ص ۳۲۶ - تذکره علمای هند، ص ۸۲

۲- PERSIAN LITERATURE ص ۹۴۱

۳- اخبار الاخیار، ص ۹۷، خزینة الاصفیا، ج ۱، ص ۳۲۶ - تذکرهٔ علمای هند، ۸۲

۴- ترجمهٔ اردو نزهة الخواطر و بهجة المسامع و النواظر، ص ۱۸۷ - ریو در فهرست مخطوطات فارسی موزه بریتانیا ج ۳ ص ۹۷۶ نوشته است که سید محمد در هند چشم بجهان گشود.

۵- فریدالدین مسعود گنج شکر یا شکر گنج خلیفهٔ قطب الدین بختیار (م ۶۳۴ هـ ق) بود. در ۹۵ سالگی بتاریخ ۵ محرم ۶۶۴ هـ ق / ۱۷ اکتبر ۱۲۶۵ م درگذشت. قبر او در پاک پتن بخش ساهیوال (پاکستان) واقع است (اخبار الاخیار، ص ۵۴).

۶- اخبار الاخیار، ص ۹۶ - ۹۷ - خزینة الاصفیا، ج ۱ ص ۳۲۰ - ۳۲۱ - نزهة الخواطر، ج ۲ ص ۱۵۲.

بیعت طریقت :

میرخورد در دوران کودکی با شیخ نظام الدین اولیاء[7] بیعت طریقت کرد. و در مجالس و محافل وی شرکت می جست. تا اینکه به مقام خلافت او رسید. از نقطه نظر آموزش روحانی و تربیت فکری نیز مرهون شیخ نصیرالدین محمود[8] است. پدر و جد میرخورد نیز از نزدیکان و مصاحبان نظام الدین اولیاء بودند.[9]

شجره نامه طریقت :

سید محمد کرمانی[10]. نظام الدین اولیاء. فریدالدین گنج شکر. قطب الدین بختیار. معین الدین سجزی. خواجه عثمان هارونی. حاجی شریف زندنی. قطب الدین مودود چشتی. ناصرالدین ابویوسف. ابومحمد ابواحمد ابدال. ابواسحاق شامی. ممشاد علی دینوری. امین الدین ابی هبیرة البصری. سدیدالدین حذیفة المرعشی. ابراهیم ادهم بلخی. فضیل بن عیاض. عبدالواحد. حسن بصری. حضرت علی ابن ابی طالب رضی الله عنه.

امیرخورد در سال ۷۷۰ ه.ق / ۹-۱۳۶۸م بروزگار فیروز شاه تغلق (۷۵۲-۷۹۰ ه.ق / ۱۳۸۸-۵۱م) برحمت خدا رفت و در دهلی مدفون شد.[11]

۷- نام او محمد بن احمد، معروف به نظام الدین اولیاء، در ۶۳۴ ه.ق / ۷-۱۲۳۶م در بدایون (هند) متولد گردید. نیاکان وی از بخارا به هند مهاجرت کرده بودند. در ۶۵۵ ه.ق / ۱۲۵۷م به اجودهن رفت و مرید فریدالدین گنج شکر گردید. در ۷۲۵ ه.ق / ۱۳۲۵م درگذشت. خانقاه وی در دهلی واقع است. امیرخسرو دهلوی و حسن دهلوی سرایندگان معروف فارسی از مریدان او بوده اند (اخبار الاخیار، ص ۵۵ - ۶۰).

۸- نصیرالدین محمود بن یحیی اودهی معروف به چراغ دهلوی، در اوده یا اجودهیا (هند) زاده شد. در چهل سالگی شرف مریدی خواجه نظام الدین اولیاء را کسب کرد و در ۷۲۴ ه.ق / ۱۳۲۴م از او خلافت یافت. در ۷۵۷ ه.ق / ۱۳۵۶م این جهان را پدرود گفته در دهلی مدفون گردید (اخبار الاخیار، ص ۸۰ - ۸۶).

۹- اخبار الاخیار، ص ۹۷ - خزینة الاصفیا، ج ۱، ص ۳۴۳ - تذکره علمای هند، ص ۸۲.

۱۰- تاریخ مشائخ چشت، ص ۱۳۹ - ۱۴۰.

۱۱- خزینة الاصفیا، ج ۱، ص ۳۴۳ - با استناد شجره چشتیه - دکتر سید علی رضا نقوی در "تذکره نویسی فارسی در هند و پاکستان" ص ۷۶۴، سال وفات میرخورد را ۷۱۱ ه.ق نوشته اند که صحیح نیست. این سال در حقیقت سنه وفات جد میرخورد (محمد بن محمود) است. جالب اینست که دکتر نقوی سال وفات مؤلف سیر الاولیاء را ۷۱۱ ه.ق می نویسد و زمان تألیف را بروزگار فیروز شاه تغلق (۷۵۲-۷۹۰ ه.ق) نوشته اند.